

UMUMTA'LIM MAKTAB O'QUVCHILARINING INTELLEKTUAL QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISH

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

Musiqqa ta'limi va san'at yo'nalishi 2-kurs magistranti

Qozoqboyeva Azizaxon Latip qizi

Annotatsiya: Mazkur maqolada umumta'lim maktab o'quvchilarining intellektual qobiliyatini shakllantirish masalalari yoritilgan. Unda intellektual rivojlanishning nazariy asoslari, psixologik va pedagogik omillari, shuningdek, ta'lim jarayonida qo'llaniladigan samarali metodlar tahlil qilinadi. Muammoli ta'lim, tanqidiy va ijodiy fikrlash, interfaol metodlar, san'at va musiqa mashg'ulotlari orqali o'quvchilarning tafakkurini rivojlantirish imkoniyatlari ko'rsatib beriladi. Shuningdek, STEAM ta'limi va innovatsion pedagogik yondashuvlarning intellektual qobiliyatni oshirishdagi o'rni alohida ta'kidlangan. Maqola umumta'lim maktablarida o'quvchilarning ijodkorlik, mustaqil fikrlash va muammoli vaziyatlarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantirishning nazariy-amaliy jihatlarini ochib beradi.

Kalit so'zlar: Intellektual qobiliyat, umumta'lim maktabi, o'quvchilar, ijodiy fikrlash, muammoli ta'lim, interfaol metod, san'at va musiqa, STEAM ta'limi, innovatsion pedagogika, mustaqil fikrlash, ijodkorlik.

Kirish: Bugungi globallashuv davrida ta'lim jarayonida o'quvchilarning nafaqat bilimlarni egallashi, balki mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi va analitik tafakkur qobiliyatini rivojlantirish masalasi dolzarbdir. Intellektual qobiliyat – bu shaxsning bilim olish, uni qayta ishlash, tahlil qilish va hayotiy faoliyatda qo'llash qobiliyatidir. Umumta'lim maktabida o'quvchilarning intellektual salohiyatini shakllantirish orqali jamiyat uchun zamonaviy, kreativ va tashabbuskor shaxslarni tarbiyalash imkoniyati yaratiladi.

Intellectual qobiliyatning nazariy asoslari Intellectual qobiliyat tushunchasi psixologiya va pedagogika fanlarida turlicha izohlangan. Aqliy salohiyat o'quvchining mantiqiy fikrlash, muammoni hal qilish, ijodiy yondashish va qaror qabul qilish ko'nikmalarini o'z ichiga oladi. Psixolog olimlarning tadqiqotlarida intellekt insonning tafakkur jarayonlari – diqqat, xotira, idrok va tasavvur bilan chambarchas bog'liq ekanligi ta'kidlanadi. Pedagogik nuqtayi nazardan esa intellektual qobiliyatni rivojlantirish ta'lim jarayonining asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi.

Umumta'lim maktab o'quvchilarida intellektual qobiliyatni shakllantirish omillari.

O'quvchilarda intellektual qobiliyatni rivojlantirish bir necha omillarga tayanadi:

- Ta'lim jarayonidagi metodik yondashuvlar. O'qituvchi tomonidan qo'llaniladigan interfaol metodlar o'quvchilarda mustaqil fikrlash va muammoli vaziyatlarni hal qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

- Axborot texnologiyalari. Raqamli ta'lim vositalari o'quvchining izlanish faoliyatini kuchaytiradi, keng qamrovli bilim olish imkonini beradi.

- Fanlararo integratsiya. Turli fanlarni birlashtirish orqali o'quvchilarda tahliliy va keng qamrovli fikrlash shakllanadi.

- Ijodiy muhit va mustaqil ta'lim. O'quvchiga shaxsiy izlanish imkoniyatini berish uning ijodiy tafakkurini rivojlantiradi.

Intellectual qobiliyatni rivojlantirishning samarali metodlari

1. Muammoli ta'lim. O'quvchilar oldiga turli vaziyatlar qo'yilib, ularni hal qilish jarayonida mantiqiy fikrlash rivojlanadi.

2. Tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish. Bahs-munozara, "aqliy hujum", loyiha ishlari orqali o'quvchilar o'z fikrini asoslab bera oladi.

3. Interfaol metodlar. Guruhiy ishlarda hamkorlik qilish, bilimlarni birgalikda izlash jarayonida o'quvchilarda ham tahlil, ham kommunikativ ko'nikmalar shakllanadi.

4. San'at va musiqa orqali rivojlantirish. Musiqa va ijodiy mashg'ulotlar o'quvchilarning tasavvurini kengaytirib, ularning intellektual salohiyatini oshiradi.

O'qituvchi va o'quvchi hamkorligining ahamiyati

Intellektual qobiliyatni rivojlantirishda o'qituvchining roli katta. O'qituvchi o'quvchini faqat bilim olishga emas, balki o'rganilgan bilimlarni tahlil qilish va qo'llashga yo'naltirishi lozim. O'quvchi va o'qituvchi o'rtasida hamkorlik muhiti yaratilganda, o'quvchilar o'z fikrlarini erkin ifoda etadi, ijodiy tashabbus ko'rsatadi va mustaqil qaror qabul qilishga o'rganadi. Innovatsion pedagogik metodlar (masalan, STEAM ta'limi, loyiha asosida o'qitish) o'quvchilarning intellektual salohiyatini sezilarli darajada oshiradi.

Xulosa

Umumta'lim maktabida o'quvchilarning intellektual qobiliyatini shakllantirish ularning shaxsiy rivojlanishi va jamiyat taraqqiyoti uchun muhim omil hisoblanadi. Bunday qobiliyatga ega bo'lgan o'quvchi nafaqat dars jarayonida, balki kundalik hayotiy faoliyatida ham mustaqil qaror qabul qilish, muammolarni tahlil qilish va yangicha yechim topishga qodir bo'ladi. Shu bois, intellektual qobiliyatni rivojlantirishga qaratilgan metodlar va pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayonida keng qo'llash muhim vazifa bo'lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Zunnunov A. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent: O'qituvchi, 2015.
3. Qodirov A. Psixologiya asoslari. – Toshkent: Fan, 2019.
4. Shodmonov E., Abdurahmonov A. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2021.
5. Vygotskiy L.S. Psixologiya razvitiya rebenka. – Moskva: Pedagogika, 2005.